

Konrad Kwiecień

Uniwersytet Jagielloński
ORCID: 0000-0002-4569-5462

**INSTYTUCJA TZW. MAŁEGO ŚWIADKA KORONNEGO
W ŚWIELE NOWELIZACJI PRAWA KARNEGO
Z 7 LIPCA 2022 R.****Wprowadzenie**

Regulacje dotyczące instytucji tzw. małego świadka koronnego zarówno w praktyce stosowania prawa, jak i w dogmatyce budzą kontrowersje nie od dzisiaj. Podnosi się bowiem najczęściej zarzuty co do ich systemowej spójności oraz problematycznej weryfikacji wyjaśnień sprawy, który zdecydował się na współpracę z organami ścigania i wymiarem sprawiedliwości. Wątpliwości tych nie rozwiewa kolejna nowelizacja tejże instytucji wprowadzona ustawą z 7 lipca 2022 r.¹ Konkretnie rzecz ujmując, chodzi o uzależnienie wprowadzone w art. 60 § 3 Kodeksu karnego² zastosowania przez sąd rozpoznający sprawę dobrodziejstwa nadzwyczajnego złagodzenia kary od uprzedniego wniosku złożonego przez prokuratora w tym zakresie. Zgodnie z treścią znowelizowanego przepisu „na wniosek prokuratora sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet może warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy współdziałającego z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa, jeżeli ujawni on wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia”. Celem niniejszego artykułu jest uargumentowanie, że wprowadzona zmiana powoduje szereg wątpliwości w zakresie jej zgodności z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej³ poprzez zbyt daleko idącą ingerencję prokuratora w czynności orzecznicze sądu, a także zaburza równowagę stron postępowania z uwagi na uprzywilejowanie prokuratora kosztem innych stron procesowych.

¹ Ustawa z dnia 7 lipca 2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2600 ze zm.), dalej: nowelizacja z 7 lipca 2022 r.

² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 2022, poz. 1138 ze zm.), dalej: k.k.

³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. nr 78, poz. 483 ze zm.), dalej: Konstytucja RP.

Istota instytucji tzw. małego świadka koronnego

W celu podkreślenia wagi problematyki omawianej w niniejszym artykule instytucji warto przypomnieć jej ogólne założenia i charakter. Otóż wspomniany powyżej brak systemowej spójności instytucji tzw. małego świadka koronnego ma swoje źródło już w czasach jej wprowadzenia do polskiego systemu prawnego. Jako genezę tejże regulacji wskazuje się na epizodyczny charakter ustawy z 25 czerwca 1997 r. o świadku koronnym⁴. Z tego też względu ustawodawca zdecydował się rozwinąć w k.k. konstrukcję nadzwyczajnego złagodzenia kary jako przeciwwagę dla instytucji świadka koronnego na wypadek, gdyby ta przestała obowiązywać bądź gdyby stan faktyczny nie wchodził w zakres jej zastosowania. Jak wskazuje bowiem G. Łabuda, w aktualnym stanie prawnym, wobec rezygnacji ustawodawcy z epizodycznego charakteru ustawy o świadku koronnym, odpadła zasadnicza przyczyna uzasadniająca utrzymywanie instytucji małego świadka koronnego w k.k.⁵ Nie jest to jednak pogląd dominujący w literaturze. Zdaniem natomiast J. Raglewskiego różnice konstrukcyjne instytucji tzw. małego świadka koronnego z k.k. i jej ustawowego odpowiednika są zbyt daleko idące, aby można było mówić o odpadnięciu przyczyny zastosowania tej pierwszej⁶.

Niezależnie od tego typu wątpliwości jako motyw ustawodawczy wprowadzania tego rodzaju instytucji do polskiego systemu prawnego wymienia się przede wszystkim chęć rozbicia solidarności grupy przestępczej. Instytucję tzw. małego świadka koronnego rozpatrywać zatem należy w kategoriach czynnika mobilizującego dla członków zorganizowanych grup przestępczych, który ma na celu skłonienie ich do współpracy z organami ścigania i wymiarem sprawiedliwości poprzez udzielenie informacji o osobach uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotnych okolicznościach czynu w zamian za zastosowania dobrodziejstwa nadzwyczajnego złagodzenia kary. Co więcej, podkreśla się w literaturze, że istotą tzw. małego świadka koronnego jest także ukształtowanie takich postaw pośród sprawców najgroźniejszych przestępstw popełnionych we współdziałaniu z innymi, aby walka z przejawami przestępczości była jak najbardziej efektywna⁷.

Doniosłość problematyki instytucji tzw. małego świadka koronnego potwierdzają również badania statystyczne przeprowadzone w tym zakresie

---

⁴ Dz.U. 2016, poz. 1197 (dalej: ustawa o świadku koronnym).

⁵ G. Łabuda [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021, komentarz do art. 60, s. 542.

⁶ J. Raglewski, *Model nadzwyczajnego złagodzenia kary w polskim systemie prawa karnego (analiza dogmatyczna w ujęciu prawnomaterialnym)*, Kraków 2008, s. 81 i n.

⁷ P. Hofmański, L.K. Paprzycki, A. Sakowicz [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016, komentarz do art. 60, s. 421.

w ostatnich latach. Posługując się w tym celu badaniami przeprowadzonymi przez Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie m.in. ustalenia liczby wyroków skazujących opartych na dowodzie z zeznań małego świadka koronnego, stwierdzić należy, że jest to instytucja na bieżąco wykorzystywana przez sądy i organy ścigania⁸. Wnioski końcowe przedstawione w przedmiotowym raporcie wskazują, że w latach 2015–2018 omawiana instytucja były podstawą skazania łącznie w co najmniej 235 przypadkach. W około 11% spraw dowód z zeznań małego świadka koronnego stanowił z kolei jedyny dowód, na którym oparto wyrok skazujący. Statystyki te pokazują zatem, że instytucja opisana w art. 60 § 3 i 4 k.k. jest istotnym mechanizmem służącym organom ścigania do skutecznej walki z przejawami przestępczości zorganizowanej. Choćby tylko z tego powodu warto, aby przepisy ją regulujące pozbawione były kontrowersji.

Obligatoryjność wnioskowa na gruncie znowelizowanego art. 60 § 3 k.k.

Nowelizacja z 7 lipca 2022 r. wprowadziła w treści komentowanego art. 60 § 3 k.k. istotną zmianę. Otóż zgodnie z treścią art. 60 § 3 k.k. w brzmieniu sprzed nowelizacji „sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet może warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy współdziałającego z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa, jeżeli ujawni on wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia”. Aktualnie treść komentowanego przepisu brzmi następująco: „na wniosek prokuratora sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet może warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy współdziałającego z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa, jeżeli ujawni on wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia”. Jak możemy zatem z łatwością zauważyć, na gruncie poprzedniego stanu prawnego, tj. przed 1 października 2023 r., kiedy to komentowana nowelizacja weszła w życie, sąd obligatoryjnie stosował dobrodziejstwo nadzwyczajnego złagodzenia kary, niezależnie od wniosku prokuratora w tym zakresie. Zgodnie natomiast z aktualnym brzmieniem art. 60 § 3 k.k. zastosowanie przez sąd nadzwyczajnego złagodzenia kary uzależnione zostało od uprzedniego złożenia wniosku przez prokuratora. Można stwierdzić, że komentowana zmiana legislacyjna wpisuje się w stosunkowo nowy trend znany k.k., czyli tzw. obligatoryjności wnioskowej. Podobne

---

⁸ Zob. M. Mrowicki, *Instytucja małego świadka koronnego w praktyce sądów powszechnych* [w:] *Instytucja „małego świadka koronnego” – praktyka, kontrowersje, wyzwania*, red. M. Hara, M. Mrowicki, Warszawa 2020, s. 15–30.

rozwiązanie bowiem prawodawca zdecydował się już wprowadzić w ostatnich latach na gruncie art. 259b i 277c § 1 k.k.

Analizując przedmiotowe zmiany legislacyjne w zakresie aktualnej treści art. 60 § 3 k.k., przyjrzeć się należy uzasadnieniu projektu nowelizacji z 7 lipca 2022 r.⁹ W przedmiotowym uzasadnieniu projektodawca stwierdził m.in., że „projekt nie uzależnia zastosowania instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary od wniosku prokuratora, a jedynie uzależnia jej obligatoryjne zastosowanie od jego wniosku”¹⁰. W ocenie projektodawcy „sąd nadal bez wniosku prokuratora będzie mógł nadzwyczajnie złagodzić karę na zasadach ogólnych, np. jeżeli sprawca ujawni wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia, gdyż może to zostać ocenione jako «postawa sprawcy», o której mowa w art. 60 § 2 pkt 2 k.k.”¹¹. W konkluzji uzasadnienie projektu zawiera twierdzenie, że „projekt zmian w tym przepisie zwiększa, a nie zmniejsza, zakres uznania sędziowskiego, gdyż sąd nie będzie zobowiązany do zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary w każdym przypadku (co obecnie ogranicza zakres uznania sędziowskiego, obligując sąd do nadzwyczajnego złagodzenia kary zawsze, kiedy spełnione są przesłanki 60 § 3 k.k.), a wyłącznie, jeżeli taki wniosek złoży prokurator”¹². Brak wniosku w tym zakresie powoduje, zdaniem projektodawcy, że sąd zawsze będzie mógł karę nadzwyczajnie złagodzić na zasadach ogólnych. Jako inny z motywów uzasadniających konieczność zmiany art. 60 § 3 k.k. twórcy projektu ustawy wskazali, powołując się na postulaty Rzecznika Praw Obywatelskich, na konieczność ujednoczenia przepisów o tzw. małym świadku koronnym, odwołując się do analogicznego ich zdaniem rozwiązania, które funkcjonuje na gruncie art. 60 § 4 k.k.¹³

Jak możemy zauważyć, przedmiotowe uzasadnienie, dość lakoniczne w swojej treści, mając na względzie doniosłość instytucji tzw. małego świadka koronnego, jeśli chodzi o systemową walkę z przestępczością zorganizowaną, nie wskazuje w żaden sposób realnych powodów konieczności zwiększenia uprawnień prokuratora w tym zakresie. Co więcej, takie ukształtowanie możliwości zastosowania dobrodziejstwa nadzwyczajnego złagodzenia kary przez sąd powoduje szereg wątpliwości konstytucyjnych oraz w zakresie zaburzenia zasady równości stron w postępowaniu karnym.

Obiekcje budzi przede wszystkim zgodność komentowanej zmiany legislacyjnej z art. 175 ust. 1 Konstytucji RP, który stanowi, że wymiar sprawiedliwo-

---

⁹ Uzasadnienie projektu nowelizacji z 7 lipca 2022 roku, s. 31.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*.

¹³ S. Trociuk, *Wstęp [w:] Instytucja „małego świadka koronnego” – praktyka, kontrowersje, wyzwania*, red. M. Hara, M. Mrowicki, Warszawa 2020, s. 5–6.

ści w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują jedynie sądy. Komentowany przepis interpretować należy wręcz jako nakaz, aby wymiar sprawiedliwości był sprawowany wyłącznie przez sądy¹⁴. Zarówno w doktrynie, jak i w orzecznictwie sądowym i trybunalskim formułowane są liczne definicje wymiaru sprawiedliwości. Wyróżnić można w ten sposób definicje przedmiotowe, podmiotowe oraz mieszane¹⁵. Przykładem definicji o charakterze przedmiotowym jest definicja zaproponowana przez L. Garlickiego, który określił wymiar sprawiedliwości jako „działalność państwa polegającą na wiążącym rozstrzygnięciu sporów o prawo, w których przynajmniej jedną ze stron jest jednostka lub inny podmiot podobny”¹⁶. W przypadku podejścia podmiotowego kluczową rolę pełni z kolei podmiot, któremu została przyznana kompetencja do sprawowania wymiaru sprawiedliwości, czyli stosownie do treści art. 175 Konstytucji RP są to wyłącznie sądy. Trafnie jednak zwraca się uwagę w doktrynie, że jest to podejście zbyt ogólne, ponieważ nie wiadomo do końca na gruncie tej definicji, jaka konkretnie działalność sądów i w jakim zakresie stanowi sprawowanie wymiaru sprawiedliwości¹⁷. Nie można bowiem uznać, że wszelka aktywność sprawowana przez sądy zalicza się w sposób automatyczny do sprawowania wymiaru sprawiedliwości. Połączenie obydwu wymienionych wyżej koncepcji spowodowało powstanie definicji przedmiotowo-podmiotowej, zwanej też definicją mieszaną wymiaru sprawiedliwości. Twórcą jednej z definicji zaliczanych do definicji mieszanych wymiaru sprawiedliwości jest P. Winczorek. Jego zdaniem „wymiar sprawiedliwości polega na wyrokowaniu w sprawach cywilnych (i pokrewnych), karnych i administracyjnych poprzez podejmowanie konkretnych decyzji władczych o prawach i obowiązkach podmiotów indywidualnych, na podstawie norm generalnych i abstrakcyjnych, zgodnie z odpowiednimi przepisami proceduralnymi i normami kompetencji (właściwości) decyzyjnej”¹⁸. Wydaje się, że na gruncie obecnej ustawy zasadniczej to właśnie przyjęcie koncepcji mieszanej jest najbardziej uzasadnione. Tylko bowiem łącząc zarówno komponent przedmiotowy, jak i podmiotowy, można najbardziej kompleksowo oddać sens sprawowania wymiaru sprawiedliwości.

Nie można również zapominać o istotnej roli, którą odgrywa w przypadku prób definiowania wymiaru sprawiedliwości art. 45 ust. 1 Konstytucji RP. Zgodnie z treścią tego przepisu: „Każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpa-

---

¹⁴ M. Masternak-Kubiak [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. M. Haczowska, LEX 2014, komentarz do art. 175, teza 1.

¹⁵ P. Wiliński, P. Karlik, K. Szczucki [w:] *Konstytucja RP, t. II: Komentarz do art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Legalis 2016, komentarz do art. 175, nb. 8.

¹⁶ L. Garlicki [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. IV, red. L. Garlicki, Warszawa 2005, komentarz do art. 175, s. 6.

¹⁷ A. Szyszka [w:] *Konstytucyjny system władz publicznych*, red. P. Chmielnicki, Warszawa 2010, s. 229.

¹⁸ P. Winczorek, *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r.*, Warszawa 2000, s. 228.

trzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki”. Powstaje zatem wątpliwość, czy pojęcie owej „sprawy” jest tożsame z pojęciem *spór o prawo*, którym posługujemy się na gruncie art. 175 Konstytucji RP, próbując zdefiniować wymiar sprawiedliwości¹⁹. Jak trafnie zauważa M. Masternak-Kubiak, pojęcie *sprawa* na gruncie art. 45 ust. 1 Konstytucji RP jest paralelnie związane z pojęciem *spór o prawo*, które stanowi jądro wymiaru sprawiedliwości²⁰. Konieczność definiowania wymiaru sprawiedliwości przez pryzmat „sprawy”, o której mowa w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, obecna jest także w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego²¹.

Obok wspomnianych wyżej sporów prawnych, czyli sporów ze stosunków cywilnoprawnych i administracyjnoprawnych, oczywistością jest, że pojęcie sprawowania wymiaru sprawiedliwości obejmuje również sprawy karne, czyli kwestie dotyczące rozstrzygania o zasadności zarzutów karnych oraz wymierzanie kar²². W konsekwencji to w gestii wyłącznie sądu powinien leżeć zatem rodzaj i wysokość wymierzonej kary, a także potencjalne zastosowanie sądowych instytucji jej wymiaru. Do sądowych instytucji wymiaru kary zaliczyć bez wątpienia należy też nadzwyczajne złagodzenie kary. Jest to instytucja ściśle związana z systemem ustawowych kar i środków karnych oraz zasadą indywidualizacji kary. Instytucja ta obok odstąpienia od wymierzenia kary oraz jej obostrzenia należy merytorycznie do dziedziny wymiaru kary i środków karnych²³. Nadzwyczajne złagodzenie kary nie jest jednak instytucją o charakterze zwyczajnym, przeznaczoną do szerokiego stosowania jej przez sąd w ramach swobodnego uznania, lecz o charakterze nadzwyczajnym, przeznaczoną do stosowania w ograniczonym zakresie do wypadków precyzyjnie określonych w ustawie²⁴. Obecnie obowiązująca kodyfikacja prawa karnego materialnego nadaje nadzwyczajnemu złagodzeniu kary co do zasady charakter fakultatywny. Ustawodawca możliwość fakultatywnego zastosowania przez sąd dobrodziejstwa nadzwyczajnego złagodzenia przewidział w art. 10 § 3 k.k., art. 14 § 2 k.k., art. 15 § 2 k.k., art. 19 § 2 k.k., art. 21 § 3 k.k., art. 22 § 2 k.k., art. 23 § 2 k.k., art. 25 § 2 k.k., art. 26 § 3 k.k., art. 29 k.k., art. 30 k.k., art. 31 § 2 k.k., art. 57 § 6 k.k., art. 60 § 1 k.k., art. 60 § 4 k.k., art. 146 k.k., art. 147 k.k., art. 150 § 2 k.k., art. 169 § 2

¹⁹ Pomimo, że pojęcie *spór o prawo* nie pojawia się wprost w treści art. 175 ust. 1 Konstytucji RP, to obecne jest ono w dyskursie dotyczącym wymiaru sprawiedliwości na gruncie tego przepisu z uwagi na jego występowanie w poprzedniej ustawie zasadniczej. Zob. Szerzej: P. Wiliński, P. Karlik, K. Szczucki [w:] *Konstytucja RP*, t. II: *Komentarz do art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Legalis 2016, komentarz do art. 175, nb. 9.

²⁰ M. Masternak-Kubiak [w:] *Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. M. Haczkowska, LEX 2014, komentarz do art. 175, teza 1.

²¹ Wyrok TK z dnia 24 października 2007 r., sygn. SK 7/06, OTK-A 2007, nr 9, poz. 108.

²² Wyrok TK z dnia 10 maja 2000 r., sygn. K 21/99, OTK 2000, nr 4, poz. 109.

²³ Z. Ćwiakalski [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, cz. II: *Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2016, komentarz do art. 60, teza 1.

²⁴ V. Konarska-Wrzosek [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Legalis 2023, komentarz do art. 60, nb. 2.

i 3 k.k., art. 176 § 2 k.k., art. 188a k.k., art. 222 § 2 k.k., art. 233 § 5 k.k., art. 239 § 3 k.k., art. 252 § 5 k.k., art. 264a § 2 k.k., art. 277c § 3 k.k., art. 295 § 1 i 2 k.k., art. 307 § 1 i 2 k.k., art. 310 § 3 k.k., art. 319 § 2 k.k., art. 320 k.k., art. 340 k.k. i art. 344 § 2 k.k. Wymienione wyżej przepisy to jedynie regulacje kodeksowe, natomiast należy mieć na względzie, że analogiczne uregulowania obecne są także w ustawach szczególnych²⁵. Obligatoryjne zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary przewiduje z kolei w obecnym stanie prawnym jedynie art. 299 § 8 k.k. dotyczący czynienia przez sprawcę przestępstwa tzw. prania brudnych pieniędzy opisanego w art. 299 § 1 i 2 k.k. starań zmierzających do ujawnienia informacji dotyczących osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz okoliczności jego popełnienia. Do 1 października 2023 r. do przypadków obligatoryjnego zastosowania przez sąd nadzwyczajnego złagodzenia kary można było zaliczyć też instytucję tzw. małego świadka koronnego z art. 60 § 3 k.k. Ustawodawca zdaje się jednak, co zostało już zasygnalizowane powyżej, w ostatnich latach odchodzić od wspomnianego wyżej typowego, dychotomicznego podziału instytucji nadzwyczajnego złagodzenia kary na fakultatywną i obligatoryjną, wprowadzając tym samym swoiste rozwiązanie tzw. obligatoryjności wnioskowej. Rozwiązanie to przewiduje, że obligatoryjne jest zastosowanie tej instytucji wówczas, gdy stosowny wniosek złoży w tym przedmiocie prokurator. Tego typu rozwiązanie przewidziane zostało w art. 259b, art. 277c § 1 k.k., a także na mocy nowelizacji z 7 lipca 2022 r. w art. 60 § 3 k.k.

W konsekwencji, mając na względzie poczynione wyżej uwagi natury konstytucyjnej, warto zastanowić się, czy tego rodzaju rozwiązania nie skutkują zbyt daleko idącą ingerencją prokuratora w czynności orzecnicze, które konstytucyjnie zastrzeżone są jedynie dla sądu. Fakt, że omawiana instytucja nadzwyczajnego złagodzenia kary w sposób bezpośredni wpływa na wysokość kary, powoduje, że w rezultacie to od prokuratora, a nie sądu zależy obecnie możliwość nadzwyczajnego złagodzenia na gruncie art. 60 § 3 k.k. Projektodawca podkreśla co prawda, że sąd dalej będzie miał możliwość w przypadku braku wniosku prokuratora zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary na zasadach ogólnych, jednak jak słusznie zwracają uwagę niektórzy przedstawiciele doktryny, mogą zaistnieć takie układy procesowe, w których nie będzie takiej możliwości²⁶. Nie zawsze bowiem może mieć w ocenie sądu zastosowanie wskazana przez projektodawcę przesłanka „postawy sprawcy”, opisana w art. 60 § 2 pkt. 2 k.k. Również sam fakt, że mamy w przypadku art. 60 § 3 k.k. do czynienia z instytucją specyficzną, zgoła odmienną od możliwych podstaw zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia przewidzianych w art. 60 § 2 k.k., sprawia, że sąd nie powi-

²⁵ Zob. np. art. 12 ustawy o świadku koronnym.

²⁶ Zob. szerzej: A. Barczak-Oplustil, M. Małecki, S. Tarapata, M. Iwański, *Populistyczna nowelizacja prawa karnego. Ustawa z 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (druk senacki nr 762)*, <https://kipk.pl/wp-content/uploads/2022/07/novelizacja2022.pdf> (30.11.2023), s. 34.

nien szczególnie w takiej sytuacji być skrępowany decyzją oskarżyciela. Nie-
trafne jest także odwołanie poczynione w projekcie ustawy w odniesieniu do
analogicznego uregulowania art. 60 § 3 k.k. z rozwiązaniem obowiązującym na
gruncie art. 60 § 4 k.k. Potencjalne zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia
kary na gruncie tego ostatniego przepisu, również co prawda uzależnione od
uprzedniego wniosku prokuratora w tym przedmiocie, zależy jednak ostatecznie
od decyzji sądu. Sąd bowiem w tym przypadku „może” uwzględnić wniosek
prokuratora w tym zakresie, ale nie jest związany tymże wnioskiem, jak ma to
miejsce na gruncie aktualnego brzmienia art. 60 § 3 k.k. Nowa treść art. 60 § 3
k.k. w konsekwencji bezpodstawnie wyposaża zatem prokuratora w uprawnienia
do *de facto* pośredniego kształtowania wysokości kary, przez co sprowadza rolę
sądu w tym przypadku do absolutnego minimum.

Poza przytoczonymi wyżej wątpliwościami natury konstytucyjnej poważne
zastrzeżenia budzi także obecny kształt art. 60 § 3 k.k. w perspektywie jego
zgodności z zasadą równości stron postępowania, zwaną też niekiedy zasadą
równości broni. Zasada ta wyprowadzana jest najczęściej z art. 6 i art. 5 ust. 4
Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności²⁷ oraz art. 14
Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych²⁸, które traktują
o prawie do rzetelnego procesu oraz zasadzie kontrydiktoryjności. Poszczególne
elementy zasady równości stron wyszczególnił C. Nowak. Zdaniem tego autora
wyróżnić można następujące postulaty składające się na jej treść:

- każda ze stron ma równy (taki sam) dostęp do materiału dowodowego
w sprawie,
- oskarżony ma prawo do obecności na rozprawie,
- oskarżony musi mieć możliwość procesowego zwalczania argumentów
przedstawionych przez stronę przeciwną,
- oskarżony ma prawo do przesłuchania lub spowodowania przesłuchania
świadców oskarżenia oraz żądania obecności i przesłuchania świadków obro-
ny na takich samych warunkach jak świadków oskarżenia,
- oskarżony ma prawo do wnioskowania o wezwanie i przesłuchanie świadków
obrony²⁹.

Istotę przedmiotowej zasady sprowadzić można w gruncie rzeczy do stwier-
dzenia, że obie przeciwstawne strony powinny mieć te same prawa i możliwości
faktyczne dokonywania czynności procesowych³⁰. M. Wąsek-Wiaderek, definiu-

---

²⁷ Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzona w Rzymie
dnia 4 listopada 1950 r., zmieniona następnie Protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona Protokołem
nr 2 (Dz.U. 1993, nr 61, poz. 284 ze zm.).

²⁸ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych otwarty do podpisu w Nowym
Jorku dnia 19 grudnia 1966 r. (Dz.U. 1977, nr 38, poz. 167).

²⁹ C. Nowak, *Zasada równości broni w europejskim i polskim postępowaniu karnym*, „Pań-
stwo i Prawo” 1999, z. 3, s. 41–45.

³⁰ S. Waltoś, *Problemy kontrydiktoryjności w procesie karnym*, „Palestra” 1964, nr 10, s. 26.

jąc zasadę równości stron, zwraca z kolei uwagę na wiążący się z tą zasadą nakaz optymalizacyjny złożony z wielu dyrektyw skierowanych do organów procesowych i wielu odpowiadających im uprawnień i obowiązków stron procesowych ukształtowanych w taki sposób, aby:

- zapewnić stronom równość uprawnień procesowych oraz
- zapewnić stronie osłabionej dodatkowe uprawnienia „wyrównujące” faktycznie nierówności³¹.

Tymczasem ustawodawca, nowelizując art. 60 § 3 k.k. (a także w podobnych duchu art. 259b i art. 277c § 1 k.k.), zdaje się zapominać, że prokurator jest jedynie jedną ze stron postępowania. W konsekwencji niedopuszczalne jest, jeśli zależy nam na jak najbardziej sprawiedliwym i równym procesie, wyposażeń oskarżyciela w tego rodzaju uprawnienia kosztem pozostałych stron postępowania, a przede wszystkim sądu.

Podsumowanie

Nie sposób nie odnieść wrażenia, że zmiany legislacyjne, konsekwentnie wprowadzane przez ustawodawcę zwykłego od 2016 r., powodują wzmocnienie pozycji prokuratora kosztem sądu oraz pozostałych stron postępowania karnego. W efekcie tego rodzaju zmiany nierzadko powodują realne naruszenie szeregu norm o randze konstytucyjnej oraz ugruntowanych w polskiej i europejskiej tradycji prawnej zasad procesowych. Wielu przedstawicieli doktryny oraz orzecznictwo zwraca uwagę, że wyposażenie prokuratora w szereg arbitralnych środków procesowych powoduje niedopuszczalny jego wpływ na czynności orzecznicze sądu. Przykład nowelizacji omawianego w niniejszym opracowaniu art. 60 § 3 k.k. poprzez wprowadzenie w jego treści tzw. obligatoryjności wnioskowej w sposób doskonały obrazuje owo ograniczenie decyzyjności sądu w zakresie wymiaru kary. Pozostaje mieć nadzieję, że tendencja zmian legislacyjnych z zakresu prawa karnego i procedury karnej z ostatnich lat, bezzasadnie wzmacniających procesową pozycję prokuratora, zostanie zatrzymana, a wprowadzone już zmiany, m.in. w zakresie tzw. obligatoryjności wnioskowej, zostaną przez ustawodawcę niebawem odwrócone.

Bibliografia

Barczak-Oplustil A., Małecki M., Tarapata S., Iwański M., *Populistyczna nowelizacja prawa karnego. Ustawa z 7.07.2022 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych*

---

³¹ M. Wąsek-Wiaderek, *Zasada równości stron w polskim procesie karnym w perspektywie prawnoporównawczej*, Kraków 2003, s. 77.

- ustaw (druk senacki nr 762), https://kipk.pl/wp-content/uploads/2022/07/nowelizacja_2022.pdf (30.11.2023).
- Ćwiąkański Z. [w:] *Kodeks karny. Część ogólna*, t. I, cz. II: *Komentarz do art. 53–116*, red. W. Wróbel, A. Zoll, LEX 2016.
- Garlicki L. [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, t. IV, red. L. Garlicki, Warszawa 2005.
- Hofmański P., Paprzycki L.K., Sakowicz A. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2016.
- Konarska-Wrzosek V. [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R.A. Stefański, Legalis 2023.
- Łabuda G. [w:] *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. J. Giezek, Warszawa 2021.
- Masternak-Kubiak M. [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, red. M. Haczkowska, LEX 2014.
- Nowak C., *Zasada równości broni w europejskim i polskim postępowaniu karnym*, „Państwo i Prawo” 1999, z. 3.
- Raglewski J., *Model nadzwyczajnego złagodzenia kary w polskim systemie prawa karnego (analiza dogmatyczna w ujęciu prawnomaterialnym)*, Kraków 2008.
- Szyska A. [w:] *Konstytucyjny system władz publicznych*, red. P. Chmielnicki, Warszawa 2010.
- Trociuk S., *Wstęp* [w:] *Institucja „małego świadka koronnego” – praktyka, kontrowersje, wyzwania*, red. M. Hara, M. Mrowicki, Warszawa 2020.
- Waltoś S., *Problemy kontradyktoryjności w procesie karnym*, „Palestra” 1964, nr 10.
- Wąsek-Wiaderek M., *Zasada równości stron w polskim procesie karnym w perspektywie prawno-porównawczej*, Kraków 2003.
- Wiliński P., Karlik P., Szczucki K. [w:] *Konstytucja RP*, t. II: *Komentarz do art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Legalis 2016.
- Winczorek P., *Komentarz do Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2.04.1997 r.*, Warszawa 2000.

Streszczenie

W artykule analizowana jest problematyka instytucji tzw. małego świadka koronnego w polskim porządku prawnym na tle nowelizacji prawa karnego z 7 lipca 2022 r. Instytucja ta ma istotne znaczenie w kontekście walki z przestępczością zorganizowaną. Komentowana zmiana legislacyjna uzależnia zastosowanie instytucji opisanej w art. 60 § 3 k.k. od uprzedniego wniosku prokuratora w tym zakresie. Celem artykułu jest uargumentowanie, że przedmiotowa zmiana w treści art. 60 § 3 k.k., jak i cała konstrukcja tzw. obligatoryjności wnioskowej na gruncie polskiego k.k. budzi spore wątpliwości konstytucyjne związane z przewidzianym w Konstytucji RP obowiązkiem sprawowania wymiaru sprawiedliwości wyłącznie przez sądy. Autor zwraca również uwagę na negatywny wpływ nowelizacji z 7 lipca 2022 r. na realizację procesowej zasady równości stron postępowania.

Słowa kluczowe: nowelizacja prawa karnego, przestępczość zorganizowana, prokurator

THE INSTITUTION OF THE SO-CALLED “SMALL CROWN WITNESS” IN THE LIGHT TO THE AMENDMENTS TO THE CRIMINAL LAW OF 7 JULY 2022

Summary

The article analyzes the problems of the institution of the so-called “small crown witness” in the Polish legal order against the background of the amendment to the criminal law

of 7 July 2022. This institution is so significant importance in the context of the fight against organized crime. The commented legislative change makes the application of the institution described in Art. 60 § 3 of the Penal Code conditional on a prior request by the prosecutor in this regard. The purpose of the article is to argue that the change in question in the content of Art. 60 § 3 of the Penal Code, as well as the entire construction of the so-called obligatory application on the grounds of the polish Penal Code raises considerable constitutional doubts related to the obligation provided for in the Constitution of the Republic of Poland for the administration of justice exclusively by the courts. The author also draws attention to the negative impact of the 7 July 2022 amendment on the implementation of the procedural principle of equality of the parties to the proceedings.

Keywords: criminal law amendment, organized crime, prosecutor